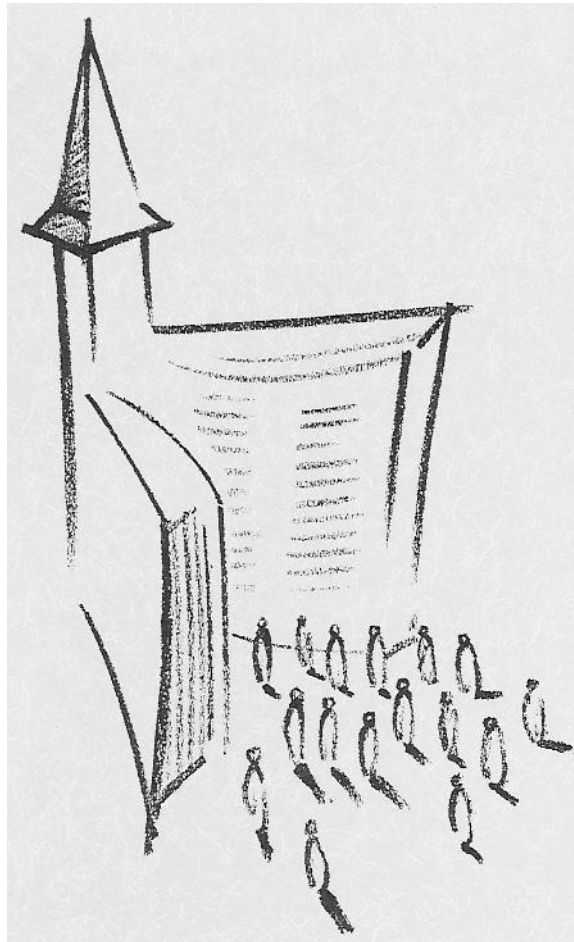

De Here loven, prijzen en dienen – heel je leven!

September 2002
Gereformeerde Kerk
Pijnacker-Nootdorp

Woord vooraf

De Generale Synode van Leusden 1999 gaf het deputaatschap Eredienst de opdracht een 'liturgisch katern' te verzorgen. In dit liturgisch katern zijn onder meer de door de synode vrijgegeven nieuwe teksten, formulieren en orden van dienst opgenomen, voorzien van een korte toelichting. Afgelopen voorjaar heeft u exemplaren van dit liturgisch katern ontvangen. De kerkenraad heeft zich vervolgens beraden op welke wijze elementen uit dit liturgisch katern benut kunnen worden om de liturgie van de erediensten in onze gemeente te verrijken.

Het resultaat van dit beraad is in dit stuk verwoord. Onder eindverantwoordelijkheid van de kerkenraad is het stuk is geschreven door ds. Pruijssen¹. In het stuk wordt een aantal liturgische voorstellen gedaan van de kerkenraad aan de gemeente. De meeste van deze voorstellen hebben betrekking op gebruik van elementen uit het liturgisch katern. De voorstellen worden onderbouwd door ze in het kader van de totale liturgie te plaatsen.

Waarom heeft de kerkenraad voor zo'n uitgebreid verhaal gekozen? In de loop van het stuk wordt dat duidelijk. De erediensten nemen een heel centrale plaats in in Christus' kerken. Juist deze ontmoetingen van onze God met Zijn gemeenten verdienen veel en zorgvuldige aandacht. Dit geldt ook voor de manier waarop deze ontmoetingen worden vormgegeven. Zie ook het Woord vooraf van het liturgisch katern!

Zoals gezegd is in het stuk een aantal voorstellen van de kerkenraad verwoord. Sommige voorstellen zijn heel concreet en zouden gemakkelijk kunnen worden uitgevoerd. Uitvoering van andere voorstellen zou wat meer voorbereidingstijd vergen. De kerkenraad wil beginnen met de voorstellen via dit stuk in de gemeente neer te leggen en iedereen hartelijk uit te nodigen over de voorstellen na te denken en met elkaar door te spreken. Bedenk bij dat 'spreken' dat vooral het *luisteren* belangrijk is. Denk hierbij aan de *gemeentevergaderingen met het GVI* die we in het vorige seizoen met elkaar mochten hebben. Luisteren, in de eerste plaats naar het Woord van onze hemelse Vader en vervolgens natuurlijk ook luisteren naar elkaar. De kerkenraad wil op korte termijn een gemeentevergadering organiseren om de voorstellen en plannen verder te bespreken.

De kerkenraad hoopt en bidt dat het stuk, onder leiding van Gods Geest, mag bijdragen aan verrijking van erediensten van onze gemeente. Diensten tot eer van onze hemelse Vader.

Namens de kerkenraad,

Willem Treurniet
scriba

¹ de tekening op de voorkant komt uit het boekje Gemeenteopbouw rondom het Woord (Boekencentrum, 2000) de andere tekeningetjes komen uit de Groot Nieuws vertaling

I – bij het begin beginnen

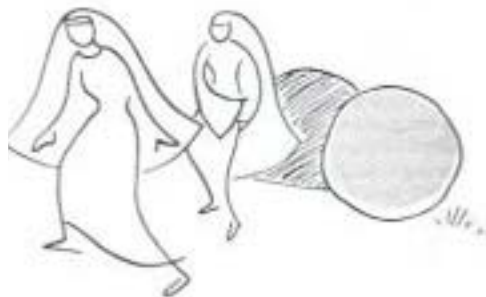
Met de Here beginnen – de Here is al met ons begonnen!

In de hal van ons kerkgebouw hangt aan de muur een wandtegel met prachtige woorden van de apostel Paulus: ‘Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen’ (Rom 11,36). Prachtig, wat een diepe waarheid! Als je probeert die woorden te begrijpen, gaat het je duizelen. ‘Wie je bent als gemeente ben je niet om wat je doet of laat, maar om Christus: de Here God draagt jullie van seconde tot seconde’, zegt Paulus. Zo draagt God ons, Zijn gemeente, en leven we *uit* Hem, *door* Hem en *tot* Hem. En alles wat wij doen, moet daarom ook zijn tot eer van de Here! Hij nam ons op in zijn Verbond, voor wij nog maar geboren waren.

Als we ’s zondags bij elkaar gekomen zijn, dan zijn we bij elkaar gekomen door de Geest van de Here Jezus Christus. De Heilige Geest spoorde ieder van ons liefdevol aan om weer zicht te krijgen op zijn verbondsgenade: ‘wie zijn we in het licht van Gods genade?’ En dan horen we weer dat we van *genade alleen* leven. De Here veroordeelt de zonde in ons, maar de zondaar heeft Hij lief. In Christus’ genade bestaan we, groeien we en bloeien we, 1 Pt 2,2. Daarom is het enige doel van onze samenkomsten: *dit wonder van genade te aanbidden*.

Pasen – ‘Hij wandelde het nieuwe leven in’

‘De dood is overwonnen!’ Dat is de boodschap van het evangelie. ‘Christus Jezus is

de gestorvene, maar wat meer is, Hij is de Opgewekte. Hij zit aan Gods rechterhand, Die ook voor ons pleit’ (Rom 8,34). De boodschap van Pasen is een eenvoudig boodschap: Hij Leeft en Hij heeft ons bevrijd. Op die eerste dag van de week, toen de Here Jezus opstond uit de dood, is alles anders geworden. Vanaf nu zijn we bevrijd van alles wat ons slaaf wil maken. De duivel wil ons ertoe verleiden om

ons onrustige hart (je ‘ik’) tot rust te brengen in bijvoorbeeld hard werken. De duivel spiegelt je voor dat je alleen door hard werken wat ‘waard bent’.

Maar Jezus Christus bevrijdt je van die illusie. In het nieuwe leven met Christus *roept* Hij je om je werk te doen. Je werk wordt dan: je ‘be-roep’. De Here vraagt je in zijn dienst te staan, maar Hij roept je ook om vrij te nemen. Om afstand te nemen, en je weer te realiseren: de Here heeft gezegd dat het werk af is, ‘het is volbracht!’. Je werkt in dienst van de Here, en niet om je gevoel van zelfwaarde op peil te houden, *want je bent in Jezus Christus alles al waard!!*

Daarom is de zondag ook geen ‘vrije dag’. Nee, juist niet! De zondag is de meest gevulde dag van de week. Je wordt door de Here geroepen om ‘vrij te nemen’. En die vrijheid vul je met zijn dienst. Je ontvangt zijn zegen, en je leert wat zijn geboden zijn: eerst rusten en dan pas Gods be-roep op je leven invullen. Wie dat omdraait loopt geheid vast...!

Zo is de eerste dag van de week, de herinnering aan de Paasdag, Bevrijdingsdag. D-day! Pasen is de dag waarop de beslissing viel: de dood is verslagen! Zo is het feest van Pasen het feest van het begin van een nieuw leven. En dat nieuwe leven begint bij het kruis van Christus. Dat kruis is het antwoord op alle vragen. Het kruis is het medicijn tegen alle verdriet en pijn. Het kruis dat je als mens nu nog draagt, is tijdelijk. Want de Here Jezus heeft het kruis dat u draagt al tot het einde gedragen. Dus wij zijn vrij..., vrij om de Here te dienen!

De Here heeft ons bevrijd, om Hem nu in alle vrijheid te kunnen dienen. Want om de Here te dienen, moeten we wel de handen vrij hebben. En daar heeft de Here Zelf voor gezorgd: Hij bevrijdt ons, zodat wij ons niet meer druk hoeven maken om ons leven, 'wat we eten of drinken zullen, of waarmee we ons kleden moeten' (Matt 6,25). En nu we bevrijd zijn, kunnen we onze gedachten, ons lichaam, heel ons leven volledig wijden aan de Here (Rom 12,1-2). Zo kunnen we in alle vrijheid de Here met liefde en met plezier loven en prijzen.

Jezus Christus wandelt tussen de kandelaren – de eer van God

Jezus Christus wandelt tussen de kandelaren. En die kandelaren zijn Zijn gemeenten, Opb 1,13. En terwijl Hij wandelt tussen zijn gemeenten, verzorgt Hij ze, en onderhoudt Hij ze. De Here Jezus bemoedigt zijn gemeente, spoort ze liefdevol aan vast te houden aan zijn beloften (Opb 2,2 en 10). En Hij vermaant zijn gemeente, bekering is onvermijdelijk noodzakelijk (Opb 2,4 en 14).

Zo spreekt de Here Jezus Christus, wandelend tussen al zijn gemeenten, op zondag ook tot zijn gemeente in Pijnacker-Nootdorp. We staan als gemeente voor Hem. En staande voor Gods troon, eren we de Here, onze God. Want dat is het doel van onze samenkomsten: de Here eren. Daarom zingen we onze dienst naar hartelust onze psalmen, gezangen en liederen: ter ere van de Here!

II – naar de kerk gaan

Naar de kerk gaan - de Heilige Geest helpt je de drempel over

'Indien wij door de Geest leven, laten wij ook door de Geest het spoor houden.' Wij zijn door de Here God op een bepaald spoor gezet. We zijn op de weg naar de Here God Zelf toe. Op weg naar Huis. En we moeten niet alleen steeds weer op die weg terugkomen door dagelijkse bekering. We mogen ook steeds weer eraan herinnerd worden hoe we op die weg kunnen blijven lopen. Paulus schrijft dat de Heilige Geest ons dat leert. Dat is: 'het nieuwe leven'.

Dat nieuwe leven is niet de weg van het vlees: ik drijf niet op mijn eigen wil, ik volg niet langer mijn eigen agenda. Het nieuwe leven is de weg van de Geest, de liefdevolle wil van Jezus Christus, dienstbaar aan zijn Vader. De Heilige Geest leert ons de weg te houden, en op weg te blijven.

Het eerste wat de Heilige Geest zondagsochtends doet, is je de drempel over helpen. Letterlijk, maar ook figuurlijk. In Romeinen 12,1-2 lezen we de reden om naar de kerk te gaan. In de kerk wordt op de barmhartigheid van God in Jezus

Christus geweest. En steeds krijg je de persoonlijke vraag: ‘en wat doet u, wat doe jij daarmee?’ ‘Wat is je persoonlijke antwoord?’ Steeds trekt de Heilige Geest je weg bij de machten die je leven willen ‘vormen naar het model van de wereld’ (Rom 12,2). En je wordt door Gods Geest weer in vorm gebracht. Dát is een leven in de Geest. Je denken wordt vernieuwd, je beaamt dat de wil van God goed, welgevallig en volkomen is.

Deze vernieuwing heet: ‘je bekeren’. De Heilige Geest van God overtuigt je ervan dat je leven los van God wel verleidelijk lijkt, maar dood loopt. En door die inwerking van de Heilige Geest wordt je een ander mens. In 1 Sam 10,6 staat: ‘...de Geest des Heren zal u aangrijpen; gij zult met hen in geestvervoering geraken en tot een ander mens worden’. Zo vormt Gods Geest je om, zoals een transformator stroom omvormt. We gaan dus naar de kerk om ‘in de Geest te blijven’. Niet in onze eigen geest, maar in die van God.

Met grote verwachtingen! – op weg zijn naar Huis

Wie een wat laag zelfbeeld heeft, verwacht geen grote dingen van zichzelf. Een kerk die wat lijdt aan zo’n laag zelfbeeld, verwacht heel weinig van zichzelf. Maar een kerk hoeft ook niets van *zichzelf* te verwachten, maar alles van haar Heer. Wie zich bijvoorbeeld blind staart op gebrek aan zin om naar de kerk te gaan, of op het chagrijnige gezicht van een ander, verwacht waarschijnlijk weinig van de kerk.

Hoe kan het dat ook onze gereformeerde kerken door zo’n laag zelfbeeld geplaagd worden? Hebben we echt zo weinig van de Here God te verwachten? Hebben we zo weinig om ons blij over te maken? Maar, ... hoe durven we eigenlijk zo weinig van de kerk te verwachten? Wie heeft het lef om na Pinksteren nog klein van de kerk te denken? Wie heeft er het lef om laag van de gemeente te denken? Zie je – als je zo denkt - het werk van Christus wel goed?

Een gemeente die de weg naar Huis niet meer kent, krijgt last van een dergelijke laag zelfbeeld. Want het lijkt dan al snel het *hoofddoel* van de gemeente om het voor nu ‘gezellig te maken’. En dan *moet* het leuk en aardig zijn. Maar dan draaien we tot onze eigen schade de volgorde om. We moeten *allereerst* weer leren wat de Here wil: Hij wil ons *Thuisbrengen*. We moeten allereerst Hem loven en prijzen. We moeten weer tot ons laten doordringen wat ook al weer Gods doel met zijn gemeente is. Hij wil dat wij straks met Hem in de hemel wandelen, vrij en onbekommerd. En daarheen zijn we op weg.

Inderdaad, we zijn onderweg. En onderweg leren we van onze Reisgids, de Heilige Geest hoe we over de kerk moeten denken. Aan de ene kant leren dat we de

kerk moeten zien door de bril van het evangelie van Jezus Christus en Die gekruisigd. Dat betekent: we beseffen heel nuchter dat we allemaal zondige mensen zijn. En niemand mag zich daarom boven een ander verheffen. Nee, we moeten samen tegen zonde en negativiteit strijden.

Aan de andere kant zijn we gemeente van Christus. De gemeente is niet een ‘huis van mensen’, maar een gemeenschap van Christus. Volk van God. In die spanning staan we. En alleen een gemeente die haar Here kent, gaat met grote verwachtingen naar de kerk. Want we zijn nog niet wie we

zijn, maar we zijn ook niet meer wie we waren. Een gemeente die de beloften van de Here kent, heeft Kracht. Want die beloften tillen haar boven zichzelf uit: de Here wijst ons de weg, de weg naar Vader, de weg naar Huis.

Ontmoeten en omgaan – thuis en in de kerk

De Here wil met ons *ontmoeten en met ons omgaan*. De Here wil omgaan met zijn volk, zijn gemeente. Dat is de kern van de eredienst. Daar is ons zondagse samenzijn op gericht.

Onder het Oude Verbond was dat al zo. En vandaag nog! De Here geeft Zichzelf aan zijn volk. En opvallend is dat de Here zich dan geeft in zijn Naam. In Ex 20,24 staat: ‘...op elke plaats waar Ik mijn Naam doe gedenken, zal Ik tot U komen en u zegenen’. Dat is een mooi begin. Dat belooft veel voor de zondagse erediensten. De Here zelf is bij ons. Sta daar eens bij stil...

In het Nieuwe Verbond verandert dat niet. Nog steeds is het aanroepen van de Naam van de Here kenmerkend. De Here is er reddend bij! Toch zijn er wel een paar dingen in het Nieuwe Verbond anders geworden. De dienst van de priester is voorbij. Christus Zelf is de enige en volkomen Middelaar heeft met zijn offer van zijn leven de zonde verzoend. Nu treden niet alleen meer de priesters op. Nee, allen hebben gaven gekregen, 1 Kor 12-14. We hebben de opdracht elkaar op te bouwen, Hebr 10,25. En zo is de gemeente van Christus bij elkaar onder Gods zegen. ‘Waar twee of drie in mijn Naam vergadert zijn, daar ben Ik in hun midden.’

De Here wil met ons omgaan. Maar in die omgang moeten we groeien. Van jong tot oud moeten we ‘opgroeien en toenemen’ in het dienen van de Here. Maar we leren de Here op verschillende manieren kennen, thuis en in de kerk. De huiselijke eredienst is niet minder waard dan de kerkelijke. Calvijn stelt dat God in de gemeente geëerd wordt, als Hij ook in de huizen geëerd wordt (R. Hedtke, in *Erziehung durch die Kirche bei Calvin*, blz 69). Kerk en huis lopen soepel in elkaar over. Want dat we in de kerk uit de bijbel lezen en dat we dat uitgelegd krijgen, dat gaat allemaal zo mee naar huis. De kerkelijke eredienst heeft ook dit doel: toerusting tot onze dagelijkse (ere)dienst aan de Here.

Groeien, in de dienst aan de Here – thuis en in de kerk

De Here wil met ons omgaan. Hij wil dat wij Hem dienen, maar hoe gaat dat eigenlijk? Hoe leert een mens de Here kennen? We hebben vaak de neiging om dan alleen aan de zondagse kerkdiensten te denken. In de kerk ontmoeten we immers de Here?! Maar als we de Here alleen in de kerk leren kennen, waarom voeren we onze kinderen dan *thuis* op in de dienst van de Here? En waarom zingt u thuis Psalmen of andere liederen met hen?

We moeten niet zo'n scherpe scheiding maken tussen de kerkelijke eredienst en de huiselijke eredienst. Calvijn schrijft: ‘Het huis van een christen is als een kleine gemeente’. Wie een te groot onderscheid maakt tussen thuis en de kerk gaat het dienen van de Here tot de zondag beperken.

Nee, het houden van ‘eredienst’ blijft niet beperkt tot de zondag! Paulus schrijft dat ons *hele leven* een offer aan de Here moet zijn, Rom 12,1-2. Het is de wens en de

eis van de Here dat je je hele leven in dienst stelt van Hem. Want we leven iedere dag, ieder moment voor het aangezicht van de Here.

De huiselijke eredienst staat dus naast de gemeentelijke eredienst. Die twee lopen soepel in elkaar over. Een kind leert via zijn ouders de Here kennen. Daarom ook antwoorden de ouders op de vragen aan de doopvont. De Here geeft aan ouders de verantwoordelijkheid om kinderen christelijk op te voeden. Bij de doop verplichten christelijke ouders zich om hun kinderen op te voeden en te onderwijzen in de dienst aan de Here.

Op die manier leert ieder kind via de ouders de leefregels van de Here kennen. En in dat gezin leert ieder kind het gezag van de Here over zijn leven, te accepteren. Maar dat gezag van de Here loopt eerst via het gezag van de ouders. Het wordt kinderen op een liefdevolle wijze bijgebracht dat het vanzelfsprekend is, dat ‘wij ouders, volgelingen zijn van de Here Jezus en daarom dit doen, of dat laten’. En als kinderen door de jaren heen zelfstandig worden, mogen ze dat gezag van de Here overnemen in hun eigen leven. En dan gaan ze zelfstandig verder op de weg die de Here hen via hun ouders gewezen heeft.

III - de weg van de liturgie

In het kort wil ik nu enkele, verschillende elementen uit onze eredienst naar voren halen.

Je voorbereiden – concentreer je op Hem!

Naar de kerk gaan begint thuis. Want je bereidt je voor op de eredienst. Als je besluit om naar de kerk te gaan, ben je al bezig met die voorbereiding. Het kan zijn dat dat besluit op zaterdag valt, of op zondagochtend. Vaak is het eenvoudigweg de gewoonte dat we gaan. In dat geval ben je en voel je je onderdeel van de gemeente waarheen je gaat. Je hoort er, je hebt daar je plek.

Je voorbereiden kan op allerlei manieren. Bijvoorbeeld door te bidden om een echte ontmoeting met de Here. Of door het bijbelgedeelte alvast te lezen waarover we als gemeente na gaan denken. Je kunt je alleen voorbereiden, het kan ook samen. Je maakt je klaar. De Engelsen zouden zeggen: ‘make up your mind’.

Komen – tijd voor ontmoeting

Wie in de kerk komt, krijgt de gelegenheid nog wat mensen te spreken. Dat is iets wat wezenlijk bij ‘naar de kerk gaan’ hoort. Het is fijn om elkaar weer te zien. Het is goed om met elkaar te delen hoe de afgelopen week was. Het is fijn om oog te hebben voor elkaar. Ook dat is iets wat de Here ons geeft. Elkaar ontmoeten, elkaar spreken. En daarna samen de Here loven en prijzen!

De mededelingen – het wel en wee van het kerkelijk leven

Als de dienst gaat beginnen, bent u gewend om de mededelingen te horen. De mededelingen horen bij de dienst. De mededelingen gaan over het wel en wee van het gemeentelven. De mededelingen kunnen gaan over een geboorte, over allerlei activiteiten, kerkdiensten, over de bestemming van de collecte,

enz. We noemen de mededelingen, ‘mededelingen van de kerkenraad’. Het is echter niet nodig om de mededelingen te laten voorlezen door de predikant. Dat kan net zo goed door de ouderling gebeuren. Hierdoor kan de dominee al zijn aandacht richten op zijn taak: de dienst van het Woord en de dienst van het Gebed.

Het is daarom het voorstel van de kerkenraad om de mededelingen door de ouderlingen te laten voorlezen.

Een hand - vertrouwen

Waarom die handdruk van de ouderling en de dominee? Is het een vriendelijk gebaar van de ouderling, zo van: ‘doe je best!’ Nee, de handdruk van de ouderling is een handdruk namens de gemeente. Namens de gemeente verleent de kerkenraad de predikant het vertrouwen aan de predikant om de dienst van het Woord te doen. De dominee wordt het toevertrouwd om in de gemeente voor te gaan in het Woord van God. De dominee mag in dienst van de gemeente de bijbel openen, om het Woord van de Here te laten klinken, uit te leggen en toe te passen.

Als dat gebaar van toe-vertrouwen geweest is, zal de gemeente in alle openheid naar het Woord van de Here luisteren. Wat wil de Here? Wat is zijn plan met ons leven? Waar moet ik me bekeren? Wat kan ik met mijn gaven?, enz.

Het votum – een belijdenis, we vertrouwen alleen op de Here!

Het zijn bekende woorden: *Onze hulp is in de naam van de Here die hemel en aarde gemaakt heeft.* Het zijn de woorden van het votum. Als je Psalm 124,8 – de tekst van het votum - opslaat zie je dat Israël de Here dankt dat Hij aanwezig was voor zijn volk, ze zijn gered. Nu, in dat besef beginnen we onze kerkdiensten vandaag nog. Het votum is een uiting van vertrouwen en verwachting. De kerk heeft altijd van genade geleefd, en wil daarvan opnieuw in elke kerkdienst horen. Zo beginnen we de kerkdienst, met de Here. Calvijn legt deze woorden van Psalm 124 zo uit: ‘Wat (de Psalmist) bedoelt is, de kinderen Gods op te wekken tot goede hope, opdat zij er niet aan twijfelen, dat hun leven onder de hoede Gods veilig is’ (Comment. op Psalm 124).

De woorden van Psalm 124,8, de woorden van het votum, zijn een uiting van vertrouwen. Israël wordt aangespoord op de Here te vertrouwen, vers 6. En het volk spreekt daarna ook zelf het vertrouwen in de Here uit, met de woorden van vers 8.

Deze woorden van Psalm 124 werden uitgesproken, of gezongen door de Israëlieten: *‘Onze hulp is in de naam van de Here...’* En deze woorden vormen een belijdenis uit de mond van Gods volk. Het volk zegt daarmee: ‘verwacht vanaf nu, alleen nog maar je hulp van de Here!’ En als wij deze woorden op de lippen nemen, dringt het weer dieper tot ons door: ‘verwacht het in deze eredienst alleen nog maar van de Here!’ Dat geldt voor alles wat we doen, zingen, bidden, lezen, orgelspelen of preken. We moeten niet mensen naar de ogen kijken. Nee, we moeten het alleen van de Here verwachten. Dán zingen en bidden we tot zijn eer en dan is dat tot ons behoud.

Nu heeft de synode van Leusden de kerken de ruimte gegeven om het votum te zingen, om zo deze woorden door alle gemeenteleden te laten uitspreken.

Daarom stelt de kerkenraad aan de gemeente voor om het votum te zingen.

Begroet worden – de Here draagt de verantwoordelijkheid over ons leven

Na het 'onze hulp' volgt de zegen van de Here. De Here begroet ons met zijn zegen. 'Genade, barmhartigheid en vrede van God onze Vader en van Jezus Christus, onze Here.' Het zijn woorden uit Rom 1,7 of 1 Kor 1,3. Met deze woorden groet de Here God zijn gemeente via de mond van de dominee.

Wat betekent het dat we door de Here begroet worden? Wie vroeger in de bijbel iemand begroette, *verbond* zich aan hem of haar. En als je dat deed stelde je jezelf verantwoordelijk voor hem of haar. Degene die je groette, kon op je rekenen. Zo is dus de groet van de Here een belofte. De Here is met zijn genade en vrede bij ons. Hij zal voor ons zorgen, geestelijk en lichamelijk. Heel ons leven staat nu op zijn Naam. Hij neemt de verantwoording voor ons.

Amen na de zegen – ons dankbaar antwoord

Het 'amen' hoort u ook iedere zondag, na het votum en de zegengroet. Waar komt dat vandaan? Als we dan de bijbel open doen, is er iets opvallends aan de hand. In de bijbel komen we namelijk op een aantal plaatsen tegen dat het 'amen' door het volk wordt gesproken of gezongen. Je ziet dat in Deut 27,15-26, Neh 8,7 en Ps 106,48. 'Amen' is het antwoord van het volk op de woorden van de Here. En het volk neemt deze woorden in de mond omdat ze beaamt dat het 'waar en zeker' is wat de Here zegt. De gemeente betuigt dus haar instemming de woorden van de Here: 'het is waar', 'dat is onze vaste grond', 'we laten ons door wat we gehoord hebben, gezeggen'. Dat is de betekenis van dat woordje: 'amen'.

Om een voorbeeld uit de bijbel te geven: je komt het woordje 'amen' al tegen in Num 5,22. Daar wordt bepaald dat een vrouw die ontrouw is geweest naar de priester moet om onder een 'eed van vervloeking' te worden gesteld. De Here wordt bij die eed aangeropen, opdat Hij straffen zal. De priester spreekt dan de eed uit en de vrouw moet daarop het 'amen' zeggen. Daarmee stelde zij haar leven, omdat ze erkend had dat de vervloeking terecht was uitgesproken, onder de effectiviteit van de vloek. Waarom dit voorbeeld? Omdat het laat zien dat het woordje 'amen' op vastheid wijst. Wat gezegd is, is zeker, rechtsgeldig.

Zo zien we dat het woordje 'amen' in al deze teksten als een antwoord functioneert. Het woord van de Here wordt geaccepteerd of overgenomen. Zo is de oorspronkelijke betekenis van het woordje 'amen' dat de gemeente een antwoord geeft. Degene die 'amen' stemt in met de zegen, met de lofprijzing voor God. We weten uit het begin van de geschiedenis na Jezus Christus' hemelvaart dat de gemeente het 'amen' als antwoord op de lofprijzing uitsprak of zong. Hieronymus zegt het heel sterk: het 'amen' van het volk klonk als de donder van de hemel.

Maar zult u zeggen: dan is het wel merkwaardig dat dit tegenwoordig niet meer zo is. Het 'amen' is van de gemeente afgenomen. Dat wil ik met een verder stukje geschiedenis duidelijk maken.

U weet misschien dat al vroeg in de geschiedenis van de Rooms-Katholieke kerk het avondmaalsbrood beschouwd werd als het lichaam van Christus. Al rond

1100 (n.Chr.) verklaarde een concilie dat het brood na de priesterlijke zegen in het werkelijke lichaam van Christus veranderde. En door deze heiligverklaring werd de afstand tussen het gewone volk en de priester steeds groter. In de loop van de eeuwen is die afstand alleen maar groter geworden toen het zingen en de volkstaal ook van de gemeente werden afgenomen. De heiligheid van het zingen verdroeg zich niet met de gewone taal van het voetvolk. Maar het gevolg was dat het zingen overgelaten werd aan de priester. Zo werd hoe langer hoe meer van de gemeente afgenomen. Ook het ‘amen’ is langs deze weg van de gemeente afgenomen. Er was nog maar één die dat woord uitsprak en dat was de priester. Zo is waarschijnlijk de gewoonte ontstaan dat de voorganger zelf het amen ging zeggen aan het slot van zegenspreuken, lofprijzingen, gebeden en prediking.

Prof Trimp schrijft: ‘Ook de reformatoren hebben ons op dit punt niet afdoende geholpen. Zij hebben aan de gemeente wel de preek-in-de-volkstaal teruggegeven, maar het Amen is – althans in Nederland – niet in zijn oude luister hersteld. (..) Dus leeft bij ons de diepe wens: laat het Amen niet op de preekstoel blijven, maar *geef aan de gemeente haar Amen terug*, bij de lofprijzing, het gebed, de zegen, de prediking. Het zal het verstaan van wat de eredienst is in hoge mate versterken en de gemeente activeren bij het toedragen van de lof en verwachting, die zij schuldig is aan de God van het verbond. Zijn stem mag zij horen; zijn oren zijn open voor haar woord!’ (C. Trimp, in *De gemeente en haar liturgie*, blz 99-100).

Daarom stelt de kerkenraad aan de gemeente voor om het ‘Amen’ als gemeente te zingen, als het antwoord van Gods volk op de woorden van de Here: ‘Wat de Here zegt, is waar!’

Lofzingen – beseffen dat je God looft en dat je voor zijn aangezicht leeft

‘Wie zingt, bidt dubbel!’ Prachtige woorden van Augustinus. Wie tot de Here zingt, is

heel geconcentreerd aan het bidden. Zing dus gerust met het hoofd omhoog, gericht op de Here!

Als we voor de Here staan en beseffen wie we zijn - bijvoorbeeld nadat de wet ons gewezen heeft op onze zonde - kan zingen heel dubbel zijn. Aan de ene kant zingen we over onszelf als ‘aan het sterven prijsgegeven’ (Psalm 103,8). En aan de andere kant zingen we over onze verlossing: ‘mijn rouwkleed hebt Gij losgemaakt, met

vreugde mij omgord’ (Psalm 30,12) – bijvoorbeeld na de wet als regel voor een bekeerd leven. Maar zo dubbel als dat ervaren wordt, zo heeft het leven met de Here twee kanten. Twee kanten van dezelfde medaille: je bent zondaar, maar *tegelijk* rechtvaardige (Heid. Cat. zondag 23). En die spanning zit er ook vaak in het zingen van de Psalmen. Dat is de spanning waarin ons leven zich bevindt.

Prof. J. Kamphuis schrijft over dezelfde spanning het volgende: ‘Het offer van de lof. Daar wil God, de Levende ons hebben: ‘de vrucht van onze lippen die zijn naam belijden’ (Hebr 13,15). Hij scheidt en formeert nog steeds, opdat *het loffelijk*

getuigenis in deze wereld gehoord zal worden. Dan gaat het niet om het volk als zodanig. Als Israël zich verheft of als de kerk rijk wordt in zichzelf, dan passen we niet meer in het rechtsgeding dat God heeft aangespannen en dat nog altijd doorgaat. Maar de belijdenis van zijn naam en van zijn genade in Christus Jezus – het is in waarheid het cement van de christelijke kerk. Zó is zijn vergadering van de gelovigen – zó en niet anders. Wat daar buiten om is – we kunnen het echt wel vergeten. We moeten het ook vergeten. Het stoort het loffelijk getuigenis alleen maar.’ (J. Kamphuis, in *Juda's Hallel*, blz 204)

Lof zij de Heer, goed is het leven
als 's Heren lof wordt aangeheven.
Lieflijk en recht te allen tijde
is 't onze God ons lied te wijden.
Hij bouwt de stad, door Hem verkoren.
het volk in ballingschap verloren
brengt Hij er samen, heelt hun wonden,
hoezeer hun harten zijn geschonden (Psalm 147,1 ber.)

Schuldbelijdenis en genadeverkondiging – de twee functies van de wet

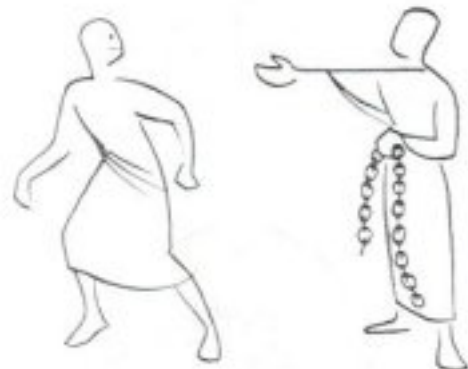
Met enige regelmaat hebben we in onze liturgie ‘schuldbelijdenis en genadeverkondiging’. U weet wel, dan verschuift de wet naar achteren en komt na de preek. Wat is dat ‘schuldbelijdenis en genadeverkondiging’?

In het boekje ‘Licht op liturgie’ staat het antwoord duidelijk verwoord: ‘De schuldbelijdenis is geen gebed. Zij is een openlijke verklaring van de gemeente ten overstaan van God, gekoppeld aan een verzoek om vergeving. De Here wordt wel aangesproken, maar niet zoals in een gebed, met de handen samen en de ogen dicht. De gemeente spreekt openlijk haar afkeer van haar eigen zonden uit. Ze komt voor God met het dringend verzoek om genade. Dat de gemeente aan het woord is, moet liturgisch ook vorm

krijgen. (..) De schuldbelijdenis vormt een eenheid met de genadeverkondiging. Ook deze laatste is een publieke verklaring. Deze is gericht tot de gelovigen. Toch is zij geen preek. Ze is een ondubbelzinnige en kernachtige bekendmaking van het evangelie van Jezus Christus, zoals dat door de apostelen is uitgedragen in de wereld en door de kerk wordt verkondigd (vgl. Heid.

Cat. vr/antw. 84). In de genadeverkondiging worden de gelovigen verzekerd van Gods liefde en trouw. Hij vergeeft de gelovigen hun zonden, zo vaak zij de belofte van het evangelie met waar geloof aannemen. Hij belooft vernieuwing van het leven aan iedereen die zich op het bloed van Christus beroept en zich van zijn zonden afkeert.’

Bij schuldbelijdenis en genadeverkondiging verschuift de wet na de preek. Maar kan dat wel? Zeker kan dat, want de wet van God heeft twee functies: ‘Dat zien we aan de catechismus. Dit leerboek behandelt de wet op twee plaatsen: in het hoofdstuk van de ellende en in het hoofdstuk van de dankbaarheid. In het eerste hoofdstuk treedt de wet op als aanklager, als aanwijzer van onze zonden. We kennen onze ellende, we weten dat we zondaars zijn ‘uit de wet van God (Heid. Cat. antw 3). Hier komt de wet ter sprake in de vorm van de twee geboden, de samenvatting. In het hoofdstuk over de dankbaarheid laat de wet zien, hoe je naar de wil van God leeft (Heid. Cat. zondagen 34 t/m 44). De wet geeft het programma voor de nieuwe gehoorzaamheid. De behandeling van de Tien Geboden wordt in de Catechismus via antwoord 91 (goede werken) aangehaakt aan ‘de hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven’ (Heid. Cat. antw 90). De wet vervult twee functies: aanklager en programma voor het nieuwe leven. dat vinden we terug in de orde van dienst. Door de plaats van de wet in de liturgie kun je of de ene, of de andere functie nadruk geven.’ ‘Het blijft een kwestie van accent. Je kunt de twee functies van de wet niet van elkaar losmaken. Als je de nadruk op ene legt, zal de andere blijven meeklinken.’ (beide citaten uit *Licht op liturgie*, blz 20-21)

Het Liturgisch katern

U kreeg onlangs het Liturgisch katern uitgereikt. Dit katern vraagt om enige toelichting. In het Liturgisch katern vindt u op de bladzijden 4 tot 7 de verschillende Orden van Dienst die we als Gereformeerde Kerken hebben. U hebt in de bovenstaande paragraaf nog een toelichting gekregen op Orde van Dienst C, kenmerkend voor die orde van dienst is de schuldbelijdenis en de genadeverkondiging.

Verder vindt u in het Liturgisch katern de zogenaamde ‘Liturgische gezangen’. Van deze gezangen heeft de kerkenraad in een bovenstaande paragraaf reeds het gezongen ‘votum’ en het gezongen ‘amen’ aan u voorgesteld.

Vanaf blz 25 vindt u Formulieren. We hebben als Gereformeerde Kerken vijf Avondmaalsformulieren. De eerste twee kent u, die staan achter in uw vertrouwde Kerkboek (en niet in uw Liturgisch katern). De drie nieuwe formulieren staan afgedrukt in het Liturgisch katern. Het zijn drie korte formulieren. Deze formulieren zijn met name geschikt voor veelvuldige Avondmaalsvieringen. De kerkenraad heeft de formulieren geratificeerd en ze kunnen gebruikt worden.

De kerkenraad wil onderzoeken of het bij de huidige opbouw van onze gemeente (gezinnen met jonge kinderen) zinvol is om 's middags het Avondmaal te vieren. De korte formulieren zijn namelijk geschikt voor dergelijke korte Avondmaalsvieringen in middagdiensten. Bij zo'n viering kan bijv het 4^e formulier gebruikt worden.

Op bladzijde 34 van het Liturgisch katern vindt u het nieuwe huwelijksformulier. Dit huwelijksformulier is het enige dat we als Gereformeerde Kerken nog hebben. Het formulier dat u in uw Kerkboek vindt, is namelijk afgeschaft (zie ook blz 47 van uw Liturgisch katern).

Bidden – de Geest bidt mee!

Ons gebed. Met opzet schrijf ik ‘ons gebed’, want u bidt immers met de dominee mee. Ik mag als uw predikant voorgaan in gebed. Maar ik zou graag willen dat u als gemeente punten aandroeg voor het gebed, om meer inhoud te geven aan het gebed van ons allemaal.

In de hal zal een doos komen te staan, waarin u een briefje kunt doen, met een of meerdere punten van voorbede. Vlak voordat de dienst begint, zal ik die doos legen en als het kan die punten meenemen in het gebed.

Velen ervaren de dienst als een ‘preek met...’ En inderdaad, het is van levensbelang dat we uit Gods Woord lezen, en dat we dat Woord ook uitgelegd en toegepast krijgen. Maar dat betekent niet dat ons gebed minder belangrijk is. Nee, het gebed heeft een volwaardige plaats in de kerkdienst. Ons zingen, ons bidden, en ons luisteren naar het Woord van de Here; het zijn drie dingen die evenveel waarde hebben.

Het gebed heeft dus een belangrijke plaats in de eredienst. Kijk maar eens in de bijbel. In Genesis 4,26 lijkt het wel of de gehele eredienst bestaat uit ‘de Naam van de Here aanroepen’. Het huis van de Here wordt in Jesaja 56,7 ‘huis van gebed’ genoemd. En verder lees je dat op ‘het uur van het gebed’ de gemeente bijeenkwam in de synagoge. En het reukoffer is een teken van het gebed; het is het hoogtepunt in de wijding aan God. Ook in het Nieuwe Testament kom je het tegen dat het gebed een belangrijk onderdeel is in de samenkomst van de gemeente. Maar het gebed domineert de andere activiteiten tijdens de eredienst niet. Kijk maar in Hand 2,42;4,23;31,1, 1 Kor 14,13-26 en 1 Tim 2,1-15.

Het gebed is in de bijbel allereerst lofprijzing. Denk aan het lofoffer. Met een dergelijk offer loof je de Here om wat ‘Hij heeft gedaan’. En we loven de Here ook in ons zingen. Maar we loven de Here niet alleen op de momenten dat we samen zingen. In ieder onderdeel van de dienst komt de lof op God naar voren. In de schrijflezingen, in de schuldbelijdenis, in de preek en aan het eind daarvan. Zo geldt dat ook voor onze gebeden: we belijden onze afhankelijkheid van de Here, en we loven Hem om zijn macht. Om zijn verlossing, en we wijden ons leven aan Hem.

Je gaven geven - dankbaarheid

Waarom worden uw gaven eigenlijk ingezameld? ‘De inzameling is allereerst bedoeld ter leniging van de nood. De collecte voor de diaconie gaat meestal voorop. Dat is terecht. Naar de vele nood dichtbij en veraf gaat de bewogenheid van de gemeente uit van de gemeente, die dankt en voorbede doet. Die nood heeft vele vormen, armoede is een breed begrip. Daarom is de roeping van de gemeente zonder grenzen en ontvangt de diaconie nooit genoeg. In een oude traditie heet het geld dat voor de armen bestemd is de ‘bona pauperum’, de

goederen der armen, dat wat de armen toekomt. In zo'n uitdrukking klinkt door wat we zingen met het oog op Christus: 't is de Heer, die aan de armen, recht verschaft in druk en nood'. Geven aan de armen is geen zaak van liefdadigheid, maar van recht! Wij geven, maar het is het récht der armen.'

En daarnaast is er ook nog de collecte voor de kerk. De catechismus zegt daarvan: wij zijn geroepen om de dienst van het Woord in stand te houden (Zondag 38 van de Heidelbergse Catechismus). 'Dat doen we door naar de samenkomsten te komen en mee te doen, maar ook door geldelijk bij te dragen. De dienst des Heren moet gaande gehouden worden. Wij hebben die nodig...'. (beide passages van M.J.G. van der Velden, in *Als wij samenkomen*, blz 38-39)

Nu is de collecte geen 'pauzenummer'.

De diakenen willen bij gelegenheid een toelichting geven over bijv het doel van de collecte. Om ons allemaal bewust te maken van het doel van ons 'offer'. Zodat we heel bewust ons geld geven, zo krijgt de dienst aan de Here ook hierin meer diepgang.

Naar huis gaan – gestuurd worden

Aan het einde van de dienst krijgt de gemeente de zegen van de Here mee. De zegen bestaat uit de woorden van Paulus uit 2 Kor 13,13. 'De genade van onze Here Jezus Christus en de liefde van God en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen.' Er kan ook gekozen worden voor de hogepriesterlijke zegen uit Num 6,24-26. 'De Here zegene u en behoede u, de Here doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig, de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.'

De slotzegen is geen herhaling van de zegen aan het begin van de dienst. De Here zal ieder van ons, waarheen we ook gaan, nabij zijn met zijn genade, liefde en gemeenschap. Nu de gemeenschap van God, ervaren in het midden van de gemeente, verlaten wordt, belooft de Here met zijn gemeenschap te volgen. De Naam van de drieënige God wordt op de gemeente gelegd en blijft op haar, ook als zij uiteen gaat. Want 'wanneer zij mijn Naam op de Israëlieten leggen, zal Ik hen zegenen' (Num 6,27). En met die zegen leeft de Here in zijn gemeente.

Deze slotzegen is een 'heenzending'. 'Ontvangt de zegen van de Here en gaat heen in vrede', wordt wel eens gezegd. Zoals de Here Jezus zegenend naar de hemel is gegaan, zo is de Here iedere dag bij ons met zijn zegen. De Here gaat met ons mee, het dagelijkse leven in met alles wat we moeten doen, thuis, op school of op het werk. 'Zijn zegen is de kracht die zijn volk bewaart op de weg naar het nieuwe en eeuwige paradijs.' (G. van Rongen, in *Met al de Heiligen III*, blz 196)

Na de zegen die we zingend be-'amen' gaat ieder zijns weegs. Er is zondags alle gelegenheid voor ontmoeting tussen de diensten voor koffie, enz. of we dat nu in de kerk doen of thuis. We hebben in ieder geval weer heel wat te bespreken.

Thuiskomen – het Einde

Zo komen we weer thuis, we komen anders thuis dan we heengingen. We hebben Gods zegen ontvangen, we

hebben uit Gods Woord gelezen en zijn beloften gehoord. We hebben tot lof van de Here gezongen, we hebben schuld beleden, we hebben onze gaven gegeven, we hebben vergeving door genade alleen ontvangen. We zijn hoe dan ook andere mensen dan toen we weggingen. Ook al zien we dat niet, ook al ervaren we dat nu nog niet altijd. De Here is bij ons, Hij loopt mee. Hij bemoedigt en troost.

Zo is heel ons leven dienst aan God. En die dienst doen we met blijdschap, maar het is ook steeds weer een zuchten en roepen tot God: ‘Here, mogen we alstublieft naar Huis?’ En eens komt er een Dag, dan komt de Here zelf. Dan zien we Hem in al zijn heerlijkheid. Christus zal dan tot zijn kinderen zeggen: ‘Ja, Ik ben gekomen om jullie Thuis te brengen!’